

УДК 930.25:004.08| (477)

Ю. Г. ЧЕРНЯТИНСЬКА*

КОМПЛЕКТУВАННЯ АРХІВІВ ДОКУМЕНТАМИ В ЕЛЕКТРОННІЙ ФОРМІ ТА ЇХ ЗБЕРІГАННЯ: ІСТОРИОГРАФІЯ ПИТАННЯ

Проаналізовано погляди вітчизняних дослідників на проблеми комплектування архівів документами в електронній формі, зокрема електронними документами, та їх постійного зберігання; виокремлено етапи історіографії дослідження документів в електронній формі. Визначено основні напрями та ключові проблеми дослідження цих документів у роки незалежності.

Ключові слова: документи в електронній формі; електронні документи; історіографія; носії інформації; архівна справа; комплектування; постійне зберігання.

Поява електронної документації стала основною рисою розвитку інформаційного суспільства, електронної демократії та цифрової економіки у багатьох країнах світу, у т. ч. й Україні¹. Значний масив сучасної документації все більше переходить у т. зв. електронну (цифрову) форму. Змінюється розуміння сутності “традиційного” документа (переважно з паперовим носієм інформації), більше уваги приділяється не матеріальній складовій документа, а інформаційній.

Актуальність дослідження щодо історії виникнення документів в електронній формі, їх сутності та комплектування такими документами архівів обумовлено тим, що фундаментальні роботи з комплексного вивчення цих проблем є поодинокі. Досліджена джерельна база свідчить про недостатність і фрагментарність розроблення проблематики комплектування архівів документами в електронній формі та їх постійного зберігання.

Загалом історіографію із цього питання можна умовно розділити на 2 основні періоди – до та після прийняття у 2003 р. законів України “Про електронні документи та електронний документообіг”² та “Про електронний цифровий підпис”³. Перший період представлений публікаціями з питань підготовки нормативної бази для функціонування машиночитаних документів у ЄСРП, а також висвітленням досвіду переважно зарубіжних країн щодо використання документів в електронній

* Чернятинська Юлія Геннадіївна – начальник відділу забезпечення збереженості та обліку документів Центрального державного електронного архіву України, аспірантка 3-го року навчання Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства.

формі. Другий період характеризується бурхливим сплеском інтересу українських науковців до досліджень електронних документів.

Технічний прогрес докорінно змінив спосіб опрацювання інформації, що призвело до появи документів в електронній формі та електронного документообігу.

Витоки інформаційного об'єкта, який відомий в сучасному суспільстві під назвою “документ в електронній формі”⁴, походять з кінця 1960-х років, коли у світі, зокрема в Радянській Україні почали використовувати термін “машиночитані документи”. Бурхливий розвиток електронних обчислювальних машин у 1970–1980-х роках, прийняття планів розбудови автоматизованих систем управління (АСУ) в СРСР⁵ (і, зокрема, в УРСР) зумовили посилення уваги радянських документознавців та архівознавців до проблем створення і використання документів за допомогою електронно-обчислювальних машин⁶. У наукових виданнях почали активно висвітлюватися питання про необхідність підготовки нормативно-правової бази з питань створення та функціонування машиночитаних документів, їхньої класифікації⁷, експертизи цінності⁸, архівного зберігання⁹, уніфікації¹⁰ та стандартизації¹¹. Це призвело до впровадження низки нормативно-правових актів та стандартів.

На законодавчому рівні факт наявності в документальному середовищі документації з новими носіями закріпив розроблений у 1984 р. ГОСТ 6.10.4-84 “УСД. Надання юридичної сили документам на машинному носіїві та машинограмі, створених засобами обчислювальної техніки”. ГОСТ 6.10.4-84 визначав машиночитаним документ, придатний для автоматичного зчитування інформації, яка в ньому міститься¹². Пізніше, в ГОСТі 2.001-93 “Міждержавний стандарт. Єдина система конструкторської документації”¹³, виданому в 1993 р., за прийняття якого проголосувала й Україна, замість терміну “машиночитаний документ” вже використано термін “електронний документ” – документ, виконаний як структурований набір даних, створених програмно-технічним засобом. Отже, можна погодитися з висновками Ю. С. Ковтанюка щодо подібної цифрової природи цих документів¹⁴, для інтерпретації якої в різні часи застосовувалися різні технічні та програмні засоби. Однак сутність цих документів залишалася незмінною. Відмінними були їх технічні властивості та можливості їх застосування, що визначалося обмеженнями програмно-технічного середовища, в якому вони функціонували.

Наприкінці 1990-х років у середовищі відомих документознавців навколо поняття “електронний документ” розгорнулися дискусії. Українські документознавці та архівісти все більше приділяють уваги у своїх наукових дослідженнях проблематиці електронного документа, про що свідчить зростання кількості публікацій, присвячених цій темі. Потребу вивчення феномену електронного документа, організації

електронного діловодства, зокрема електронного документообігу, електронних архівів в Україні висвітлюють наукові статті, зокрема в таких профільних виданнях як “Архіви України”¹⁵ та “Студії з архівної справи та документознавства”¹⁶.

Сучасний правовий статус електронного документообігу із застосуванням електронного цифрового підпису в органах влади визначається двома законами України, прийнятими у 2003 р.: “Про електронні документи та електронний документообіг” та “Про електронний цифровий підпис”. Закон України “Про електронні документи та електронний документообіг” дає загальне визначення електронного документа. Відповідно до ст. 5 цього закону, “електронний документ – це документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов’язкові реквізити документа”¹⁷.

На зміну чинному закону України “Про електронний цифровий підпис” від 22 травня 2003 р. № 852-IV Верховна Рада прийняла новий – “Про електронні довірчі послуги” від 5 жовтня 2017 р. № 2155-VIII¹⁸. Його норми набрали чинності через рік із дня опублікування, крім ст. 10, якою визначено повноваження Державного агентства з питань електронного урядування, що діє з 7 листопада 2017 р. Закон спрямовано на реформування національної нормативної бази у сфері електронного цифрового підпису шляхом імплементації законодавства Європейського Союзу. Ним урегульовано відносини у сферах надання електронних довірчих послуг* та електронної ідентифікації**.

Згідно з ДСТУ 2732:2004 “Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять”, “електронний документ – це документ, який створюють та використовують тільки в межах комп’ютерної системи”¹⁹.

Значна увага питанню визначення поняття “електронний документ” приділялася не лише в законодавчих та нормативно-правових документах, а також у наукових дослідженнях. Багатьма вченими були зроблені спроби дати визначення поняттю “електронний документ”. Серед них нами виділено декілька основних точок зору щодо визначення терміну “електронний документ”. Одні вчені (О. О. Косовець²⁰, О. П. Вершинін²¹, В. І. Тихонов²² та ін.) виділяють електронний документ як підтип звичайного документа з традиційними носіями інформації (папір, плівка), достовірність якого може бути доведена шляхом його ідентифікації. Також є вчені, які виділяють декілька груп або класифікацій електронних документів і дають кожній з них своє визначення. Одним

---

* Електронні довірчі послуги – послуги, що надаються для забезпечення електронної взаємодії двох або більше суб’єктів, які довіряють надавачу електронних довірчих послуг надання такої послуги.

** Електронна ідентифікація – процедура використання ідентифікаційних даних особи в електронній формі, які однозначно визначають фізичну, юридичну особу або представника юридичної особи.

із них є М. В. Ларін, який розкриває 3 основні групи визначень електронного документа:

1. Електронний документ – це машиночитаний документ, документ на машинному носіїві.

2. Електронний документ – це особливий тип документа.

3. Електронний документ – це електронна форма документа²³.

3 групи електронних документів також виділяє вчений Г. З. Залаєв, який кожній із груп дає свою унікальну назву. До першої групи він відносить оцифровані електронні, тобто документи, отримані в результаті конверсії паперових і технотронних документів [аудіовізуальні, електронні документи²⁴ – Ю. Ч.] у цифрову форму. Другу групу утворюють електронні документи в сучасному розумінні – документи, що існують тільки в *цифровому вигляді*. На нашу думку, до електронних документів необхідно вживати не словосполучення “цифровий вигляд”, а “електронна (цифрова) форма”. Як стверджує Г. З. Залаєв, електронні документи є інформаційним продуктом найновіших інформаційних технологій, таких як Інтернет і мультимедіа. Останню, третю групу становлять електронні документи – продукти безпаперових технологій. До неї входять документи, отримані при пересиланні повідомлень у вигляді файлів по телекомунікаційних каналах, за допомогою електронної пошти²⁵.

У більшості країн світу термін “документ в електронній формі” ототожнюється із терміном “електронний документ”, оскільки досить часто останній взагалі не використовується, замість нього застосовують: “electronic message”, “message” або “electronic data”, які термінологічно є поняттями “електронне повідомлення”, “повідомлення”, “електронні дані” тощо.

Термін “електронний документ” наявний у законах Республіки Білорусь, Російської Федерації та інших країн СНД, США, Фінляндії, Італії та більшості країн Азії, однак визначення цього поняття розуміються і тлумачаться по-різному. У США тлумачення поняття “електронний документ” наведене у Федеральному законі США “Про електронні підписи в міжнародних та внутрішньодержавних торговельних відносинах”, де електронний документ розуміється як документ, створений, збережений, генерований, отриманий або відправлений за допомогою електронних засобів зв’язку²⁶, у Модельному законі США “Про електронні угоди”²⁷, де використовується схоже визначення цього поняття, а також у законі штату Нью-Йорк “Про електронні документи та електронні підписи”²⁸. У республіках Таджикистан і Туркменістан на законодавчому рівні під електронним документом розуміється інформація, зафіксована на машинному носіїві та завірена електронним цифровим підписом відповідно до положень цього закону²⁹. Схоже, але більш детальне визначення закріплено в законодавстві Республіки Молдова, згідно з яким під

електронним документом розуміється інформація в електронній формі, яка створюється, структурується, обробляється, зберігається та/або надсилається за допомогою комп'ютера чи інших електронних пристроїв, та підписується електронним підписом відповідно до вимог цього закону³⁰. У Республіці Білорусь під електронним документом розуміється документ в електронному вигляді, що включає реквізити, які дозволяють встановити його цілісність та справжність³¹. Згідно з законодавством РФ, електронний документ – це документована інформація, представлена в електронній формі, тобто у вигляді, придатному для сприйняття людиною з використанням електронних обчислювальних машин, а також для передавання за допомогою інформаційно-телекомунікаційних мереж або обробки в інформаційних системах³².

Електронний документ має бути оформлений за загальними правилами документування і мати, крім “обов’язкових реквізитів” електронного документа, реквізити, що встановлені для аналогічного документа з паперовим носієм інформації. Для організаційно-розпорядчих електронних документів такі реквізити визначені, їх оформлення здійснюється електронними засобами документування інформації з урахуванням вимог Національного стандарту України “Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів. ДСТУ 4163-2003”³³. Для інших класів управлінської документації такі реквізити залишаються невизначеними, не кажучи вже про неуправлінські документи.

Варто зазначити, що будь-який електронний документ є документом в електронній формі, однак навпаки, таке ствердження не завжди справедливе. Залишається не до кінця вирішеним питання юридичної сили такого документа, однак підтвердження його справжності може визначатися за допомогою алгоритму криптографічного гешування: геш-значення файла. На сьогодні невизначеним у законодавчих, нормативно-правових, нормативних та методичних документах є також поняття “документ в електронній формі”. Зважаючи на зазначене вище, пропонуємо таке визначення цього поняття: *документ в електронній формі* – це документ, інформація якого зафіксована на електронному (матеріальному) носії, який створюється, зберігається, передається і надається в користування лише в інформаційно-телекомунікаційній системі.

Зарубіжний досвід щодо збереження електронних документів та електронних інформаційних ресурсів як форми документа, висвітлено у роботах українських дослідників В. В. Рудюка, Н. О. Стрілець, В. О. Копанєва, Г. В. Лавренюка та Л. В. Жук, О. М. Ус, Н. І. Малолетової, Л. П. Халецької. Зокрема, кандидатська дисертація і публікації В. В. Рудюка присвячені аналізу системи електронного документообігу у Федеративній Республіці Німеччина³⁴, питанням створення та

використання системи збереження цифрових документів Національної бібліотеки Франції присвячена стаття Л. П. Халецької³⁵, а основні напрями діяльності цієї установи та питання автоматизації бібліотечних процесів описані в роботі Н. І. Малолетової³⁶. Досвід архівного зберігання електронних документів у Республіці Білорусь висвітлено в роботі Г. В. Лавренюка та Л. В. Жук³⁷, а зберігання електронних документів та електронних інформаційних ресурсів у Вільній федеральній землі Баварія (ФРН) – у статті О. М. Ус³⁸. Аналіз світового досвіду збереження наукових і суспільно значущих ресурсів Інтернету здійснила В. О. Копанева у межах своєї кандидатської дисертації³⁹. Технологіям архівного збереження електронних бібліотечних ресурсів у мережевому комунікаційному просторі присвячене ґрунтовне дисертаційне дослідження Н. О. Стрілець⁴⁰, яка висвітлює значний європейський та американо-канадський досвід, накопичений у цій сфері. Аналізуючи досвід зарубіжних країн щодо збереження документів в електронній формі, ми бачимо, що частково відповідні технології використовуються і в Україні. Для впровадження деяких із них потрібно більше часу через те, що архівні установи технічно недостатньо оснащені, потребують значних фінансових затрат для впровадження сучасних систем збереження документів та кваліфікованих спеціалістів з інформаційних технологій.

Розвиток документів в електронній формі став важливою ознакою формування нового наукового напрямку документознавства – електронного документознавства, важливими складовими якого є електронний документообіг, автоматизація ділових процесів; електронні документні ресурси та їх представлення у мережі Інтернет. Теоретичні засади електронного документознавства найбільш ґрунтовно репрезентовано у фундаментальних монографіях і докторських дисертаціях Д. В. Ланде⁴¹ та О. А. Нестеренка⁴². Теоретико-методологічні аспекти цієї проблеми представлені у публікаціях В. Ю. Болдовського⁴³, Ю. С. Ковтанюка⁴⁴, С. Г. Кулешова⁴⁵, В. В. Рудюка⁴⁶. У центрі уваги цих та інших дослідників знаходяться загальнотеоретичні проблеми електронного документознавства, аналіз і класифікація електронних документів. Зокрема, обґрунтуванню електронного документознавства як наукового напрямку документознавства в Україні присвячено дисертаційне дослідження Ю. С. Ковтанюка, в якому визначено об'єкт, предмет та завдання досліджень електронного документознавства як наукового напрямку: потоків та життєвого циклу електронних документів різних видів та у різних сферах; вирішення понятійно-термінологічних питань, пов'язаних з електронними документами; опрацювання сутнісних характеристик цих інформаційних об'єктів, ідентифікації, оригінальності та юридичної сили; уніфікація, стандартизація та регламентація процесів створення, реєстрації, обігу, обліку та зберігання електронних документів⁴⁷.

Теоретико-методологічні проблеми електронного документообігу розглядаються у кандидатських дисертаціях А. В. Гречко⁴⁸, Т. Г. Білової⁴⁹, М. Ю. Круковського⁵⁰, В. І. Сабата⁵¹, ґрунтовних навчальних посібниках і статтях проф. Г. Г. Асєєва⁵². Документознавча складова цієї проблематики найбільш повно представлена в роботах Г. О. Перехрест⁵³, Л. Я. Філіпової⁵⁴, Ю. П. Якимюк⁵⁵.

Теоретико-методологічні проблеми автоматизації діловодства розглядають проф. В. М. Шейко⁵⁶. Результати дослідження організації електронного діловодства представлені у роботах О. В. Лаби⁵⁷. Електронні документні ресурси та їх представлення у мережі Інтернет розглядаються у кандидатських дисертаціях: А. А. Кисельової, яка ґрунтовно проаналізувала веб-сайт Державного комітету архівів України⁵⁸ та О. А. Кравцової, яка здійснила комплексний аналіз архівного порталу ЮНЕСКО та його інформаційно-документальних ресурсів⁵⁹. Л. А. Чекмарьова вперше дослідила веб-сайти обласних державних адміністрацій України⁶⁰, а Л. М. Юдіна – використання інформаційних ресурсів Національного архівного фонду (НАФ)⁶¹.

Комплексний підхід до аналізу інформаційних ресурсів архівів і бібліотек України розкрито у статті академіка НАН України О. С. Онищенко⁶². Інтернет-ресурси органів державної влади презентовані у низці публікацій Я. О. Чепуренко⁶³. Порівняльний аналіз університетських веб-сайтів здійснено у кандидатській дисертації та публікаціях А. М. Шелестової⁶⁴. Дослідженням проблем архівного зберігання електронних інформаційних ресурсів займався Т. Я. Купрунець⁶⁵.

Аналіз інформаційних ресурсів мережі Інтернет та документів в електронній формі у цілому на початку 2000-х років почав набувати значного поширення у документознавчих дослідженнях.

Проблеми та питання, пов'язані з документами в електронній формі, зокрема електронними документами, знайшли відгук у доповідях учасників Міжнародної науково-практичної конференції “Електронний документ: актуальні завдання та практичне впровадження” (Життєвий цикл електронного документа)” (11–12 жовтня, 2012 р., м. Київ). Матеріали конференції видано у “Студіях з архівної справи та документознавства”⁶⁶. Зокрема, було представлено доповіді про електронний документ і теоретичні питання документознавства та архівознавства⁶⁷, проблеми архівного зберігання електронних документів⁶⁸, законодавче регулювання у сфері електронного документообігу⁶⁹.

Важливими за складом і змістом документами, в яких відображені питання комплектування та зберігання документів в електронній формі, є управлінські документи Центрального державного електронного архіву України, як установи-фондоутворювача, упорядковані за 2007–2014 рр.⁷⁰

Отже, до пріоритетних напрямів дослідженої джерельної бази варто віднести:

– розвиток, впровадження та застосування інформаційних систем і систем електронного документообігу в умовах формування єдиного інформаційного простору;

– можливість застосування Інтернет-технологій, у т. ч. – створення, просування і використання веб-сайтів як електронних інформаційних ресурсів;

– створення електронних архівів у державних органах, органах місцевого самоврядування, підприємствах, організаціях і установах різних форм власності, а також проблеми приймання на зберігання електронних документів;

– проблеми забезпечення збереженості архівних документів в електронній формі (в т. ч. оцифрованих копій та цифрових аудіовізуальних документів);

– створення електронних (цифрових) фондів користування.

Аналіз наведеної джерельної бази продемонстрував важливість досліджень документів в електронній формі, у т. ч. електронних документів як частини електронного документознавства, що дозволяє наблизити архівну справу до вирішення завдань щодо комплектування архівів документами в електронній формі, їх зберігання та використання їхньої інформації. Незважаючи на чисельність досліджень з окреслених питань, актуальним залишається вирішення проблеми віднесення таких документів до НАФ. Архівні документи в електронній формі – явище складне й недостатньо досліджене, тому нагальною є потреба в подальшому науковому пошуку ефективних технологій комплектування архівів документами в електронній формі та створення відповідної нормативно-правової бази для унормування цих процесів, зокрема, що стосуються неуправлінських документів.

---

¹ Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 15. 05. 2013 № 386-р//Офіц. вісн. України. 2013. № 44. Ст. 1581; Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 08. 11. 2017 № 797-р//Офіц. вісн. України. 2017. № 92. Ст. 2803; Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17. 01. 2018 № 67-р//Офіц. вісн. України. 2018. № 16. Ст. 560.

² Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22. 05. 2003 № 851–IV//Відомості ВР України. 2003. № 36. Ст. 275 (зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 31. 05. 2005 № 2599–IV//Відомості ВР України. 2005. № 26. Ст. 349.).

³ Про електронний цифровий підпис: Закон України від 22. 05. 2003 № 852–IV станом на 18. 09. 2012//Відомості ВР України. 2003. № 36. Ст. 276

(зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 18.09.2012 № 5284-VI//Голос України. 2012. 17 жовт. № 195.).

⁴ Про затвердження Порядку надання документів великого платника податків в електронній формі: наказ Мінфіну України від 07. 11. 2011 № 1393//Офіц. вісн. України. 2012. № 7. Ст. 267; Про затвердження Порядку інформаційної взаємодії між Єдиним державним реєстром юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців та інформаційною системою Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, обміну документами в електронній формі: рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 13. 08. 201 № 1272: зареєстровано в Міністерстві юстиції України 19. 08. 2015 за № 1008/27453//Там само. 2015. № 69. Ст. 2300; Про затвердження Порядку подання органу ліцензування документів в електронній формі: постанова Кабінету Міністрів України від 24. 05. 2017 № 363//Там само. 2017. № 45. Ст. 1404.

⁵ Глушков В. М. Всесоюзная автоматизация//Правда. 1971. С. 59–64.

⁶ Глушков В. М. Вычислительная техника и проблемы автоматизации управления//Наука и жизнь. 1971. № 2. С. 59–64.

⁷ Чуковенков А. Ю. Машиночитаемые документы: определение понятия и выбор признаков классификации//Документирование управленческой деятельности: сборник науч. трудов. 1986. С. 53–73.

⁸ Мирошниченко А. В. О классификации и экспертизе ценности документов АСУ//Сов. архивы. 1979. № 6. С. 53–56.

⁹ Даниленко И. И., Цаплин В. В. Об отборе на государственное хранение машиночитаемых документов//Сов. архивы. 1981. № 3. С. 14–19; Их же. Об архивном хранении и использовании машиночитаемых документов//Там же. 1985. № 3. С. 3–11; Тахонин В. А., Цаплин В. В. О задачах, методах и концепции описания машиночитаемых документов, подлежащих передаче в государственные архивы//Там же. 1986. № 1. С. 10–14.

¹⁰ Кокорев В. И. Унификация документов управления. Москва: Экономика, 1979. 184 с.

¹¹ Кокорев В. И. Стандартизация документов в управлении//Документальные системы в управлении/под ред. Г. Г. Воробьева и М. Г. Гаазе-Рапопорта. Москва: Экономика, 1973. С. 164–166.

¹² ГОСТ 6.10.4-84. Унифицированные системы документации Придание юридической силы документам на машинном носителе и машинограмме, создаваемым средствами вычислительной техники. Москва: Издательство стандартов, 1985. 4 с.

¹³ ГОСТ 2.001-93. Единая система конструкторской документации. Москва: Издательство стандартов, 1993. 5 с.

¹⁴ Ковтанюк Ю. С. Електронне документознавство в Україні: сутність наукового напрямку, історія формування, перспективи розвитку: автореф. дис ... канд. наук із соціальних комунікацій: 27. 00. 02/Ковтанюк Юрій Славович; Державна архівна служба України, Український науково-дослідний ін-т арх. справи та документознавства. Київ, 2012. С. 34.

¹⁵ Мешков Д. Ю. Електронний документ: обіг, зберігання, використання, законодавчі аспекти. Досвід ФРН (1990–2000)//Архіви України. 2001. № 6. С. 73–87; Іствуд Т. Експертиза цінності електронних документів//Там само. 2002. № 1/3. С. 232–236; Носевич В. Л. Проблеми довгострокового зберігання

електронних архівних матеріалів у роботі Білоруського науково-дослідного центру електронної документації//Там само. 2001. № 3. С. 65–74.

¹⁶ Гордійчук Г. Досвід впровадження і застосування електронного документообігу в джерелах комплектування Держархіву Херсонської області – Херсонській облдержадміністрації та регіональному відділенні фонду державного майна//Студії з архів. справи та документознавства. 2000. Т. 6. С. 84–85; Огорокова Л. Л., Левченко Л. Л. Створення страхового фонду на цифрових носіях в Держархіві Миколаївської області (з досвіду роботи)//Там само. С. 85–87; Маньковський А. Л. Спеціалізовані системи автоматизації діловодства і документообігу//Там само. 2002. Т. 8. С. 142–146.

¹⁷ Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 трав. 2003 р.//Відомості ВР України. 2003. № 36. Ст. 275.

¹⁸ Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05 жов. 2017 р.//Відомості ВР України. 2017. № 45. Ст. 400.

¹⁹ ДСТУ 2732:2004. Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять. Київ: Наук.-ред. від. ДП “Укр-НДНЦ”, 2005 С. 6.

²⁰ Косовец А. А. Правовой режим электронного документа//Вестник Московского университета. 1997. № 4. С. 46–60.

²¹ Вершинин А. П. Электронный документ: правовая форма и доказательство в суде: учебно-практическое пособие. Москва: Городец-издат, 2000. 247 с.

²² Тихонов В. И. Сущностные характеристики, состав и классификация электронных документов. Москва: Изд-во Главархива Москвы, 2009. С. 51–63.

²³ Ларин М. В. Управление документацией в организациях. Москва: Научная книга, 2002. С. 89–90.

²⁴ Технотронные документы – информационная база источниковедения и архивоведения/Под ред. Г. Н. Дюкова. Москва, 2011. 307 с.

²⁵ Залаев Г. З. Анализ и классификация электронных документов//Вестник архивиста. 1999. № 2–3 (50–51). С. 60–68.

²⁶ Electronic Signatures in Global and National Commerce Act. URL: <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/PLAW-106publ229/pdf/PLAW-106publ229.pdf> (дата звернення: 17. 01. 2018).

²⁷ Uniform Electronic Transactions Act. URL: <http://www.yozons.com/linkedDocs/UETA.pdf> (дата звернення: 17. 01. 2018).

²⁸ New-York Electronic Signatures and Records Act. URL: <http://www.its.ny.gov/policy/G04-001/NYS-G04-001.pdf> (дата звернення: 18. 01. 2018).

²⁹ Об электронном документе: Закон Республики Таджикистан от 10. 05. 2002. № 51. URL: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=2183 (дата звернення: 18. 01. 2018); Об электронном документе: Закон Республики Туркменистан от 19. 12. 2000. URL: <http://medialaw.asia/node/176> (дата звернення: 18. 01. 2018).

³⁰ Об электронной подписи и электронном документе: Закон Республики Молдова от 29. 05. 2014 № 91. URL: <http://lex.justice.md/ru/353612/> (дата звернення: 20. 01. 2018).

³¹ Об электронном документе и электронной цифровой подписи: Закон Республики Беларусь от 28. 12. 2009 № 113-3. URL: http://kodeksy-by.com/zakon_rb_ob_elektronnom_dokumente_i_elektronnoj_tsifrovoj_podpisi.htm (дата звернення: 21. 01. 2018).

³² Об информации, информационных технологиях и о защите информации: Федеральный закон от 27. 07. 2006 № 149-ФЗ (редакция от 31. 12. 2014).

URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_61798/ (дата звернення: 21. 01. 2018).

³³ ДСТУ 4163:2003. Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів. Київ: Держспоживстандарт України, 2003. 22 с.

³⁴ Рудюк В. В. Система керування електронною документацією у Федеративній Республіці Німеччина (1990–2006 рр.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 27. 00. 02/Рудюк Володимир Вікторович; Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв. Київ, 2008. 19 с.

³⁵ Халецька Л. П. Цифрове збереження електронних документів на прикладі діяльності Національної бібліотеки Франції//Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2015. № 4. С. 26–34.

³⁶ Малолетова Н. І. Національна бібліотека Франції: основні напрями діяльності//Бібліотечний вісник. 2013. № 5. С. 20–27.

³⁷ Лавренюк А. Г., Жук Л. В. Архівне зберігання електронних документів та інформаційних ресурсів в Республіці Білорусь//Архіви України. 2010. № 1. С. 62–69.

³⁸ Ус О. М. Досвід архівного зберігання електронних документів та електронних інформаційних ресурсів у Вільній федеральній землі Баварія (ФРН)//Архіви України. 2011. № 5. С. 196–202.

³⁹ Копанєва В. О. Формування фонду мережевих ресурсів у науковій бібліотеці (90-і роки ХХ ст. – поч. ХХІ ст.) : автореф. дис... канд. іст. наук : 27.00.03/Копанєва Вікторія Олександрівна; НАН України. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2008. 20 с.

⁴⁰ Стрілець Н. О. Технології архівного збереження електронних бібліотечних ресурсів у мережевому комунікаційному просторі: дис. ... канд. наук з соціальних комунікацій: 27. 00. 03/Стрілець Наталія Олександрівна; Харківська державна академія культури. Харків, 2013. 243 с.

⁴¹ Ланде Д. В. Основні теорії та технології інтеграції інформаційних потоків в інтернет-просторі: автореф. дис. ... д-ра техн. наук : 05. 13. 06/Ланде Дмитро Володимирович; НАН України, Ін-т проблем реєстрації інформації. Київ, 2006. 35 с.

⁴² Нестеренко О. В. Теоретичні та методологічні основи побудови автоматизованих інформаційно-аналітичних систем органів державної влади: автореф. дис. ... д-ра техн. наук: 05. 13. 06/Нестеренко Олександр Васильович; Національна академія наук України. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2006. 41 с.

⁴³ Болдовський В. Ю. Дефініція та класифікація онлайнного документа//Вісник Книжкової палати. 2003. № 6. С. 30–32; *Його ж.* Життєвий цикл онлайнного документа//Там само. 2005. № 8. С. 30–33; *Його ж.* Нове у класифікації онлайнних документів//Документознавство та інформаційна діяльність: наука, освіта, практика: матеріали Наукової конференції (18 груд. 2002 р., Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв). 2003. С. 63–66; *Його ж.* Проблема дефініції онлайнного документа. Співвідношення понять веб-сайт, веб-сторінка, веб-сервер//Культура та інформаційне суспільство ХХІ століття: матеріали Конференції молодих науковців (17–19 квіт. 2002 р., Харківська державна академія культури). 2002. С. 109–110; *Його ж.* Функціонування онлайнного документа в інформаційних системах//

Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (25–26 трав. 2004 р., Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв). 2004. С. 62–64.

⁴⁴ *Ковтанюк Ю. С.* До питання про зберігання електронних документів у державних архівах//Студії з архів. справи та документознавства. 2010. Т. 18. С. 86–90; *Його ж.* Електронний документ як об'єкт дослідження електронного документознавства//Термінологія документознавства та суміжних галузей знань: збірник наукових праць/Київський національний ун-т культури і мистецтв. 2011. Вип. 5. С. 237–243; *Його ж.* Основні завдання електронного документознавства в Україні//Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (17–19 трав. 2011 р., Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв). 2011. С. 8–10; *Його ж.* Перспективні напрями наукових досліджень в електронному документознавстві//Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики : збірка матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції (25–27 трав. 2010 р., Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв). 2010. С. 95.

⁴⁵ *Кулешов С. Г.* Відбір веб-ресурсів для зберігання в Центральному державному електронному архіві України як наукова проблема//Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (20–22 трав. 2008 р., Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв). 2008. С. 86–88; *Його ж.* Документознавчі аспекти трактування понять сфери електронного документування та документообігу//Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: міжвідомчий зб. наук. праць. Київ: УНДІАСД. 2002. Вип. 5. С. 37–41; *Його ж.* Електронний документ у системі сучасного діловодства//Архіви України. 2004. № 4/6. С. 50–53; *Його ж.* О понятии “электронный документ”//Документация в информационном обществе: электронное делопроизводство и электронный архив: докл. и сообщ. на шестой Международной научно-практической конференции (24–25 нояб. 1999 г., Росархив, ВНИИДАД). 2000. С. 54–57.

⁴⁶ *Рудюк В. В.* Адаптація класифікації електронних ділових документів для використання в мережі інтернет//Архіви України. 2006. № 1–6 (259). С. 94–100; *Його ж.* Критерії класифікування електронних ділових документів: сучасні тенденції та перспективні схеми//Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2006. № 3. С. 54–60; *Його ж.* Предметна область електронного документознавства як прикладної дисципліни//Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (19–21 трав. 2009 р., Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв). 2009. С. 25–27.

⁴⁷ *Ковтанюк Ю. С.* Електронне документознавство в Україні... Зазнач. праця. 20 с.

⁴⁸ *Гречко А. В.* Інтелектуалізація та впорядкування інтерфейсів систем електронного документообігу: автореф. дис. ... канд. фіз.-мат. наук: 01. 05. 03/Гречко Анастасія Валеріївна; НАН України, Ін-т кібернетики ім. В. М. Глушкова. Київ, 2006. 19 с.

⁴⁹ Білова Т. Г. Моделі та інформаційна технологія процесів документообігу в системах організаційного управління: автореф. дис. ... канд. техн. наук: 05. 13. 06/Білова Тетяна Георгіївна; Національний технічний ун-т "Харківський політехнічний ін-т". Харків, 2009. 19 с.

⁵⁰ Круковський М. Ю. Побудова систем електронного документообігу на основі формальних моделей: автореф. дис. ... канд. техн. наук : 05. 13. 06./ Круковський Максим Юрійович; Ін-т проблем математичних машин і систем. Київ, 2007. 20 с.

⁵¹ Сабат В. І. Інформаційні технології семантичного захисту інформації в системах документообігу: автореф. дис. ... канд. техн. наук : 05. 13. 06/Сабат Володимир Іванович; Національна академія наук України, Державний науково-дослідний інститут інформаційної інфраструктури. Львів, 2005. 20 с.

⁵² Асеев Г. Г. Концептуальні підходи до інформаційного проектування електронного документообігу//Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2006. № 3. С. 43–49; Його ж. Методи добування та знаходження знань у сховищах даних електронного документообігу//Вісник Книжкової палати. 2008. № 9. С. 29–31; Його ж. Методологія електронного документообігу: динамічні архіви//Там само. 2004. № 11. С. 22–25; Його ж. Методологія підходів до автоматизації документообігу: системи//Там само. 2004. № 6. С. 17–19.

⁵³ Перехрест Г. Впровадження електронного документообігу: критерії відбору//Довід. секретаря та офіс-менеджера. 2007. № 5. С. 20–25; Його ж. Впровадження електронного документообігу: огляд вітчизняних систем//Там само. 2007. № 6. С. 38–45.

⁵⁴ Філінова Л. Я. Системи управління електронним документообігом: загальні поняття термінології, організації, технології (зарубіжний досвід)//Вісник Книжкової палати. 2001. № 4. С. 15–18.

⁵⁵ Якимюк Ю. П. Модель системи документообігу корпоративного об'єднання ВНЗ//Освіта регіону. 2010. № 3. С. 228–234; Його ж. Формування ефективного сховища інформації у вищому навчальному закладі – важлива складова системи електронного документообігу//Вісник Книжкової палати. 2011. № 1. С. 21–24.

⁵⁶ Шейко В. Електронне діловодство в Україні: проблеми та завдання впровадження//Вісник Книжкової палати. 1999. № 1. С. 17–19.

⁵⁷ Лаба О. В. З досвіду впровадження електронного діловодства на підприємстві ВАТ "Івано-Франківське ОПАС-12699"//Студії з архів. справи та документознавства. 2010. Т. 18. С. 80–85; Його ж. Нормативно-правове забезпечення організації електронного діловодства в Україні//Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (30 берез. – 1 квіт. 2011 р., Донецький національний ун-т). 2011. С. 56–58; Його ж. Термінологічні питання електронного діловодства//Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (25–27 трав. 2010 р., Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв.). 2010. С. 124–126.

⁵⁸ Кисельова А. А. Архівні ресурси України в глобальній інформаційній мережі: види, доступ, перспективи: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07. 00. 10/Кисельова Алла Анатоліївна; Державний комітет архівів України,

Український науково-дослідний ін-т арх. справи та документознавства. Київ, 2005. 19 с.

⁵⁹ *Кравцова О. А.* Архівний портал ЮНЕСКО: засади створення, структура, інформаційний ресурс: автореф. дис. ... канд. іст. наук : 27. 00. 02/Кравцова Олена Анатоліївна; Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв. Київ, 2009. 19 с.

⁶⁰ *Чекмарьова Л. О.* Веб-сайт обласної державної адміністрації України як документально-інформаційна система: засади функціонування, структура, зміст: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07. 00. 10/Чекмарьова Любов Олександрівна; Державний комітет архівів України, Український науково-дослідний ін-т арх. справи та документознавства. Київ, 2008. 19 с.

⁶¹ *Юдіна Л. М.* Використання інформаційних ресурсів Національного архівного фонду України: науково-методичні засади, напрями та форми (1993–2004 рр.): автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.10/Юдіна Лариса Миколаївна; Державний комітет архівів України, Український науково-дослідний ін-т арх. справи та документознавства. Київ, 2005. 20 с.

⁶² *Онищенко О. С.* Документально-інформаційні ресурси архівів та бібліотек – спільна база для розвитку науки, освіти, культури//Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: міжвідомчий зб. наук. праць. Київ: УНДІАСД. 2001. Вип. 4. С. 163–173.

⁶³ *Чепуренко Я. О.* Документні ресурси державних органів та органів місцевого самоврядування як об'єкт наукового дослідження//Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (25–26 трав. 2004 р., Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв). 2004. С. 19–21; *ІІ ж.* Документні ресурси Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів України//Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2005. № 3. С. 15–26; *ІІ ж.* Документні ресурси інституту президентства : становлення і розвиток в Україні//Там само. 2005. № 1. С. 6–10; *ІІ ж.* Інтернет-ресурси органів державної влади України: формування, структура, наповнення//Студії з архів. справи і документознавства. 2003. Т. 10. С. 91–95; *ІІ ж.* Організація доступу до інформаційних ресурсів органів державної влади: законодавчі аспекти//Бібліотекознавство. Документознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (17–18 трав. 2005 р. Ч. 1. Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв). 2005. С. 12–14.

⁶⁴ *Шелестова А. М.* Навчальна документація в інтегрованому інформаційно-комунікаційному просторі вищого навчального закладу: автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій: 27. 00. 02/Шелестова Анна Миколаївна; Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв. Київ, 2011. 20 с.; *ІІ ж.* Університетський веб-сайт як новий різновид електронного документа//Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (20–22 трав. 2008 р., Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв). 2008. С. 88–89.

⁶⁵ *Купрунець Т. Я.* Архівне копіювання веб-сайтів: проблеми та шляхи їх вирішення//Архіви України. 2012. Вип. 6. С. 50–61; *Його ж.* Аналіз сучасних тенденцій документотворення в умовах поширення документування інформа-

ції в електронній формі в Україні//Студії з архів. справи та документознавства. 2013. Т. 21. С. 86–92; *Його ж.* Тенденції та перспективи розвитку сайтобудування, їх вплив на архівне копіювання веб-сайтів//Архіви України. 2013. Вип. 6. С. 95–104; *Його ж.* Нормативне та методичне забезпечення зберігання електронних інформаційних ресурсів в Україні//Термінологія документознавства та суміжних галузей знань. 2014. Вип. 8. С. 167–173.

⁶⁶ Студії з архівної справи та документознавства: матеріали Міжнародної наукової конференції, (11–12 жовт. 2012 р., м. Київ). 2012. Т. 20. С. 91–318.

⁶⁷ *Палеха Ю.* Проблеми та особливості розвитку електронного документознавства//Студії з архів. справи та документознавства. 2012. Т. 20. С. 104–108; *Сукач А.* Сообщения электронной почты как часть документального фонда организации//Там само. С. 113–121; *Щербич С.* Электронный документооборот: от теории к практике//Там само. С. 127–131.

⁶⁸ *Ерохина Н.* Проблемы обеспечения сохранности электронных документов//Студії з архів. справи та документознавства. 2012. Т. 20. С. 154–160; *Казиева Н.* Подготовка оперативного электронного документа к архивному хранению//Там само. С. 171–179; *Мелащенко А., Скарлат О.* Модель зберігання метаданих електронних документів, придатних для архівного зберігання//Там само. С. 219–179; *Кузнецова С.* Этапы жизненного цикла оперативного электронного документа//Там само. С. 194–204.

⁶⁹ *Ковтанюк Ю.* Проект нормативно-правового акта України “Порядок роботи з електронними документами та їх підготовки до передачі на архівне зберігання”//Студії з архів. справи та документознавства. 2012. Т. 20. С. 269–278; *Кукаріна Ю.* Электронные документы в законодательстве Российской Федерации: современные тенденции//Там само. С. 279–286; *Надольська В.* Правове регулювання роботи з електронними документами у пострадянських країнах//Там само. С. 301–305; *Петрик И., Силков С.* Нормативное правовое регулирование создания и функционирования корпоративных бизнес-архивов электронных документов в Республике Беларусь//Там само. 2012 С. 306–311.

⁷⁰ Центральний державний електронний архів України. Ф. 11. Оп. 1П.

The article carries out an analysis of native scientists' views on the problem of archiving the documents in electronic form, in particular the electronic documents and their permanent storage. The main directions and the key problems of investigation of such records during the period of state independence are determined. The stages of research historiography of the document in electronic form are singled out.

Key words: documents in electronic form; electronic records; historiography; data medium; archival affairs; acquisition; permanent storage.